

Тетяна Валеріївна ПИСЬМЕННА

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання та страхування,
Тернопільський національний економічний університет
E-mail: t.pysmenna@tneu.edu.ua

**СТРАХУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ:
ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ**

Письменна, Т. В. Страхування фінансових ризиків суб'єкта господарювання: від теорії до практики [Текст] / Тетяна Валеріївна Письменна // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. – Том 27. – № 3. – С. 151-158. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Предметом дослідження є теоретичні та практичні засади страхування фінансових ризиків суб'єкта господарювання.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних основ та аналізі практики страхування фінансових ризиків суб'єкта господарювання.

Встановлено, що суть страхування фінансових ризиків може формулюватися по-різному. Найчастіше під цим поняттям розуміють захист майнових інтересів суб'єкта господарювання при виникненні фінансових ризиків у його діяльності, що здійснюється за рахунок грошового фонду страхової компанії, сформованого зі страхових премій. При реалізації фінансових ризиків суб'єкт господарювання може зазнавати майнових втрат у формі дійсної шкоди або втраченої користі.

Визначено тенденції розвитку страхування фінансових ризиків на ринку страхових послуг України. На них впливає зміна обсягу валових і чистих страхових премій та страхових виплат зі страхування фінансових ризиків. На основі оцінки рівня валових і чистих страхових виплат страхування фінансових ризиків віднесено до не дуже збиткових видів страхування. Поряд з іншими видами за показниками чистих страхових премій та страхових виплат страхування фінансових ризиків здійснюється у менших обсягах.

Охарактеризовано основні види страхування фінансових ризиків суб'єкта господарювання. На вітчизняному ринку страхових послуг страхові компанії практикують страхування кредитів, страхування гарантій та страхування інвестицій. Кожен з видів страхування фінансових ризиків здійснюється з метою захисту майнових інтересів суб'єкта господарювання у разі настання різних страхових випадків. Для кожного з видів страхування фінансових ризиків встановлюється страхова сума, страховий тариф, страховий платіж та страхове відшкодування. Зроблено висновок про те, що проблематика страхування фінансових ризиків потребує подальшого дослідження у частині розгляду інших видів страхування фінансових ризиків суб'єкта господарювання.

Ключові слова: страхування фінансових ризиків; валові страхові премії; чисті страхові премії; валові страхові виплати; чисті страхові виплати; рівень страхових виплат; страхування кредитів; страхування гарантій; страхування інвестицій.

Tetiana Valeriivna PYSMENNA

PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Finance of Business Entities and Insurance,
Ternopil National Economy University
E-mail: t.pysmenna@tneu.edu.ua

INSURANCE OF FINANCIAL RISKS OF BUSINESS ENTITY: FROM THEORY TO PRACTICE

Abstract

The subject of the study is the theoretical and practical principles of insurance of financial risks of the subject of economic activity.

The purpose of the study is to substantiate the theoretical foundations and analyse the practice of financial risk insurance of the entity.

It is established that the essence of insurance of financial risks can be formulated in different ways. Often, under this notion we consider the protection of the property interests of the entity in the event of financial risks in its activities, which is carried out at the expense of the insurance company's funds formed from insurance premiums. In the implementation of financial risks, an entity may suffer material loss in the form of actual damage or loss of profit.

The tendencies of development of insurance of financial risks in the market of insurance services of Ukraine are determined. They are affected by the change in the volume of gross and net insurance premiums and insurance payments on insurance of financial risks. On the basis of the assessment of the level of gross and net insurance payments, the insurance of financial risks is classified as a profitable type of insurance to a certain extent.

The main types of insurance of financial risks of the subject of economic activity are described. At the domestic insurance market, insurance companies practice loan insurance, insurance guarantees and investment insurance. Each type of insurance of financial risks is carried out in order to protect the property interests of the entity in the event of various insurance incidents. For each type of insurance of financial risks, the insured amount, insurance rate, insurance payment and insurance indemnity must be established. It is concluded that the issue of financial risk insurance needs further research in the consideration of other types of financial risk insurance of the entity.

Keywords: *insurance of financial risks; gross insurance premiums; net insurance premiums; gross insurance payments; net insurance payments; level of insurance payments; credit insurance; insurance of guarantees; insurance of investments.*

JEL classification: G22

Вступ

В умовах посиленої ризикованості зовнішнього та внутрішнього середовища суб'єкт господарювання повинен бути підготовлений до виникнення випадкових подій з негативними фінансовими наслідками. Інакше кажучи, у його розпорядженні мають бути різні методи нейтралізації фінансових ризиків, що перешкоджають проходженню господарської діяльності. У системі таких методів чільне місце відводиться страхуванню фінансових ризиків, тобто переданню їх на утримання страховим компаніям. Тільки за умови вмілого застосування цього методу буде забезпечено бажаний ефект, тому страхування фінансових ризиків слід спершу дослідити з наукової позиції.

У працях вітчизняних учених проблематика страхування фінансових ризиків суб'єкта господарювання не знайшла відображення повною мірою. Маємо на увазі, що до неї звертаються у своїх працях українські дослідники, але не часто. Поряд з цим, посилений науковий інтерес до цієї проблематики виявили Бланк І. [4], Клапків М. [6], Павлова О. [5], Хорін Л. [1]. Також окремі проблеми страхування фінансових ризиків досліджували у своїх наукових працях Бабак О. [2] і Пузирьова П. [3]. Найбільшу увагу вітчизняні фахівці звертають на обґрунтування теоретичних основ страхування фінансових ризиків, досліджуючи при цього його різновиди. Поряд з теоретичною, окреслена вище проблематика має прикладний бік, тому вчасним буде аналіз практики страхування фінансових ризиків суб'єкта господарювання. Актуальність проблематики страхування фінансових ризиків суб'єкта господарювання вимагає її усебічного дослідження.

Мета та завдання статті

Мета, поставлена перед науковим дослідженням, полягає в обґрунтуванні теоретичних основ страхування фінансових ризиків, а також в аналізі практики здійснення різних видів страхування фінансових ризиків суб'єкта господарювання. Для досягнення окресленої мети потрібно вирішити такі

завдання: розкрити суть страхування фінансових ризиків з погляду вітчизняних учених; проаналізувати показники обсягу валових і чистих страхових премій та страхових виплат, а також рівня валових і чистих страхових виплат зі страхування фінансових ризиків; розглянути основні види страхування фінансових ризиків суб'єкта господарювання, зокрема страхування кредитів, страхування гарантій та страхування інвестицій.

Виклад основного матеріалу дослідження

У середині 90-х років страхування фінансових ризиків було малопоширеним, мається на увазі, що ним займалася обмежена кількість страхових компаній. Це пов'язувалося з тим, що цей вид страхування є складним за своєю суттю, а на той час його ще мало дослідили [1, с. 59]. Проте вже сьогодні у системі методів нейтралізації фінансових ризиків суб'єкта господарювання страхування вважається одним з основних, тобто таких, які часто застосовуються на практиці.

Нагадаємо, що страхування як метод нейтралізації фінансових ризиків може проявлятися у двох формах – самострахування і комерційного страхування. Так самострахування передбачає покриття можливих збитків за рахунок фінансових ресурсів суб'єкта господарювання, що зберігаються у спеціально створених ним фондах. У тому разі, коли суб'єкт господарювання не може повністю покрити фінансові втрати внаслідок настання ризику за рахунок власних фінансових ресурсів, у нього виникає страховий інтерес. Надалі мова йтиме тільки про страхування, яке проводиться за участю страхової компанії – комерційне.

Суть комерційного страхування полягає у покритті збитків суб'єкта господарювання внаслідок виникнення фінансових ризиків у його діяльності за рахунок фінансових ресурсів страхової компанії, які формуються зі страхових премій та зберігаються у спеціальному фонді [2, с. 76; 3, с. 147]. Тобто комерційне страхування відрізняється від самострахування джерелом покриття можливих збитків у діяльності суб'єкта господарювання.

Поряд з попереднім, наведемо ще одне визначення цього поняття, запропоноване І. Бланком, відповідно до якого страхування фінансових ризиків – це захист майнових інтересів підприємства при настанні страхового випадку, що здійснюється страховими компаніями за рахунок грошових фондів, які формуються ними шляхом отримання від даного суб'єкта господарювання страхових премій [4, с. 282]. За суттю подана дефініція цілком збігається з попередньою, але у ній вказується конкретний суб'єкт господарювання – підприємство, діяльності якого загрожують фінансові ризики.

По-іншому формулює суть страхування фінансових ризиків зі залученням страхових компаній О. Павлова, наголошуючи, що його здійснюють з метою відшкодування можливих втрат суб'єкта господарювання у разі, якщо через певний час застраховані ним угоди не дадуть очікуваної віддачі. При цьому страхове відшкодування встановлюється в обсязі відхилення страхової суми та одержаного прибутку від застрахованої комерційної діяльності [5, с. 918].

При визначенні суті страхування фінансових ризиків важливо з'ясувати, яку шкоду може завдати їх реалізація. З цього приводу звернемося до наукових висновків М. Клапківа, у яких подається формулювання можливих наслідків фінансових ризиків. За словами видатного вченого, під шкодою розуміється втрата майнового характеру, що може бути двох видів, – дійсною шкодою та втраченою користю. Тобто втрати, які відповідають дійсній шкоді, характеризуються фактичною зміною майнового стану суб'єкта господарювання, що виражається у зменшенні його майна у зіставленні з тим обсягом, який був до настання випадкової події.

Вважається, що для того, щоб встановити наявність у суб'єкта господарювання втраченої користі, потрібно зіставити теперішній стан його майна після настання випадку, що призвів до збитку, з гіпотетичним станом, тобто таким, який міг би бути, якби такого випадку не сталося. Так, якщо реальний стан майна суб'єкта господарювання після настання страхового випадку є нижчим від гіпотетичного стану, але однаковим з тим станом, який був перед настанням випадку, що призвів до збитку, то виявляється, що цей суб'єкт господарювання зазнав втраченої користі [6, с. 185, 188].

Так само, як дійсна шкода, втрачена користь, якої зазнає суб'єкт господарювання, підлягає страховому відшкодуванню. Як приклад, видом страхування втраченої користі є страхування ризику втрати прибутку, на якому нині спеціалізуються багато вітчизняних страхових компаній.

Якраз вчасно з'ясувати склад фінансових ризиків суб'єкта господарювання, які можуть бути застраховані. Зокрема, ними є: ризики неплатежу, які виникають у процесі розрахунків за поставлену продукцію, виконані роботи чи надані послуги; ризики втрати або зменшення прибутку (доходу) внаслідок перерв у виробництві; ризики втрати або недоотримання прибутку (доходу) при інвестиційних операціях [5, с. 920].

З практикою страхування фінансових ризиків можна ознайомитися на основі традиційних показників – обсягу валових і чистих страхових премій та страхових виплат, а також рівня валових і чистих страхових виплат. Аналіз цих показників за низку останніх років дасть змогу оцінити ступінь розвитку страхування фінансових ризиків на ринку страхових послуг України.

За динамікою обсягу валових страхових премій та страхових виплат, а також рівня валових страхових виплат зі страхування фінансових ризиків упродовж 2012-2016 рр. можна простежити на рис. 1.

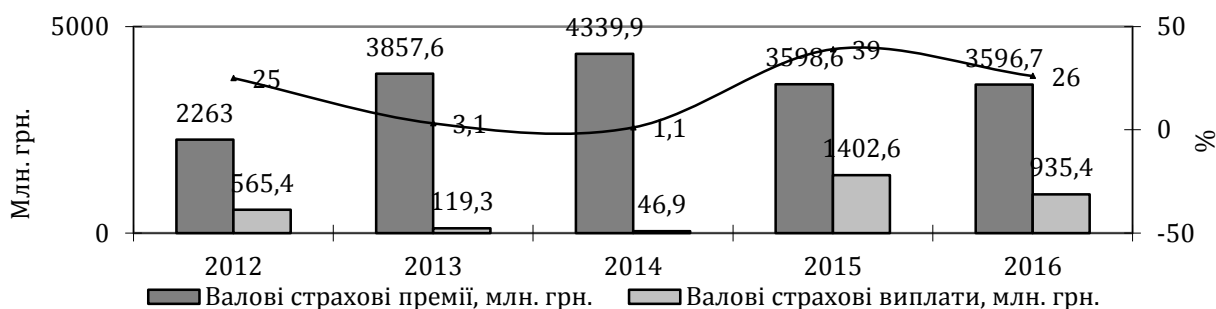

Рис. 1. Динаміка обсягу валових страхових премій та страхових виплат, рівня валових страхових виплат зі страхування фінансових ризиків у 2012-2016 рр.

*Побудовано автором на основі [7-11].

Як свідчать дані на рис. 1, упродовж 2012-2014 рр. обсяг валових страхових премій зі страхування фінансових ризиків збільшувався, а впродовж 2014-2016 рр. – зменшувався. Зокрема, за 2012-2013 рр. цей показник зріс на 70,5 %, а за 2013-2014 рр. – на 12,5 %. Проте за 2014-2015 рр. показник обсягу валових страхових премій зі згаданого виду страхування знизився на 17,1 %, а за 2015-2016 рр. – на 0,1 %.

Стосовно валових страхових виплат зі страхування фінансових ризиків, то їхній обсяг збільшувався тільки у 2014-2015 рр., а у 2012-2014 рр. і 2015-2016 рр. – зменшувався. Так у 2014-2015 рр. цей показник зріс на 2890,6 % (з 46,9 млн грн до 1402,6 млн грн). Натомість, у 2012-2014 рр. і 2015-2016 рр. досліджуваний показник знизився, відповідно, на 78,9 %, 60,7 % і 33,3 %.

Ще один показник, який потребує аналізу, – це рівень валових страхових виплат зі страхування фінансових ризиків, що розраховується як відношення валових страхових виплат до валових страхових премій з цього виду страхування. Упродовж досліджуваного періоду його значення було найвищим у 2012 р. і 2015-2016 рр. (відповідно, 25,0 %, 39,0 % і 26,0 %), а найнижчим – у 2013-2014 рр. (відповідно, 3,1 % і 1,1 %). Як можна простежити за даними на рисунку, тільки в 2014-2015 рр. показник рівня валових страхових виплат зі страхування фінансових ризиків мав тенденцію до зростання – підвищився на 37,9 в. п.

Динаміку обсягу чистих страхових премій та страхових виплат, а також рівня чистих страхових виплат зі страхування фінансових ризиків упродовж 2012-2016 рр. можна бачити на рис. 2.

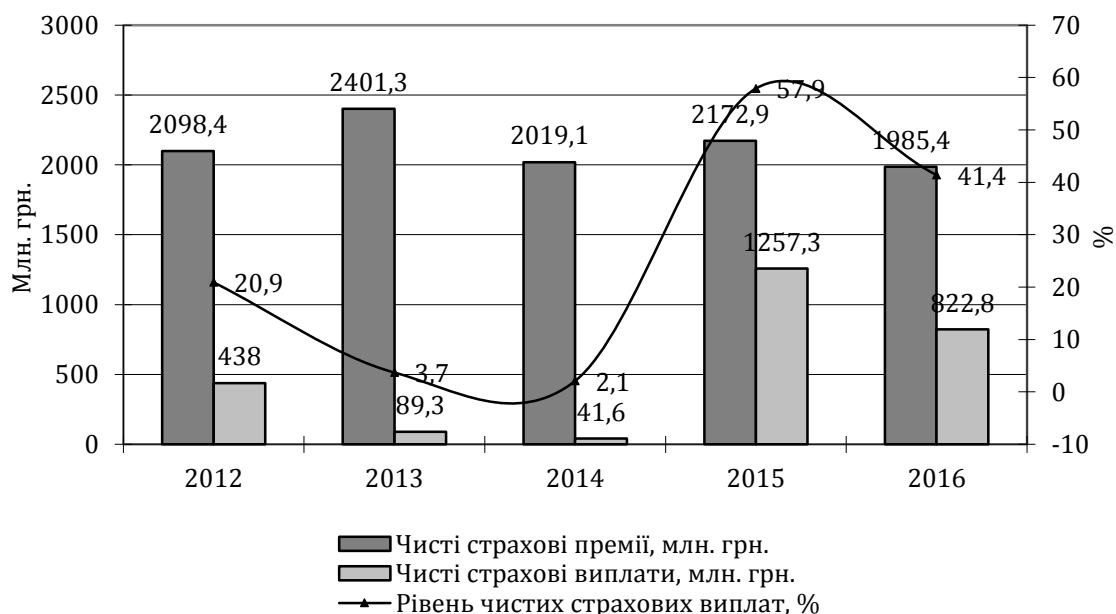

Рис. 2. Динаміка обсягу чистих страхових премій та страхових виплат, рівня чистих страхових виплат зі страхування фінансових ризиків у 2012-2016 рр.

*Побудовано автором на основі [7-11].

Як видно з даних на рис. 2, упродовж 2012-2013 рр. і 2014-2015 рр. обсяг чистих страхових премій зі страхування фінансових ризиків мав тенденцію до збільшення, а впродовж 2013-2014 рр. і 2015-2016 рр. – до зменшення. Так у періоди зростання значення досліджуваного показника відхилилося відповідно на 14,4 % і 7,6 %, тоді як у періоди зниження – на 15,9 % і 8,6 % відповідно.

Упродовж досліджуваного періоду, за винятком 2014-2015 рр., чисті страхові виплати зі страхування фінансових ризиків зменшувалися: у 2012-2013 рр. – на 79,6 %, у 2013-2014 рр. – на 53,4 %, у 2015-2016 рр. – на 34,6 %. Проте у 2014-2015 рр. показник чистих страхових виплат з цього виду страхування зріс на 2922,4 % (з 41,6 млн грн до 1257,3 млн грн).

Насамкінець проаналізуємо значення показника рівня чистих страхових виплат зі страхування фінансових ризиків за 2012-2016 рр. Так воно було найбільшим у 2012 р. і 2015-2016 рр., а саме 20,9 %, 57,9 % і 41,4 % відповідно, а найменшим – у 2013-2014 рр. (відповідно 3,7 % і 2,1 %). За даними на рисунку можна простежити, що тільки у 2014-2015 рр. показник рівня чистих страхових виплат зі страхування фінансових ризиків зростав, зокрема, його значення підвищилося на 55,8 в. п.

Додатково проаналізуємо питому вагу чистих страхових премій та страхових виплат зі страхування фінансових ризиків у загальній їх структурі з усіх видів страхування за 2012-2016 рр. У структурі страхових премій, за винятком частки страхових премій, сплачених перестраховикам-резидентам, з усіх видів страхування впродовж п'яти років страхування фінансових ризиків у середньому займало 10,0 %. Натомість, у структурі страхових виплат, за винятком частки страхових виплат, компенсованих перестраховиками-резидентами, з усіх видів страхування у 2012-2016 рр. питома вага страхування фінансових ризиків не знаходилася майже на одному рівні, як попередній показник, а значно коливалася та дорівнювала відповідно таким значенням: 9,0 %, 2,0 %, 0,9 %, 16,6 % і 9,6 %.

Відповідно до Закону України «Про страхування» від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР страхові компанії можуть практикувати страхування фінансових ризиків у добровільній формі. У названому законодавчому акті виокремлено такі види добровільного страхування фінансових ризиків, як: страхування кредитів (у тому числі відповідальності позичальника за непогашення кредиту); страхування виданих гарантій (порук) та прийнятих гарантій; страхування інвестицій [12].

Загальна характеристика основних видів страхування фінансових ризиків – страхування кредитів, страхування гарантій та страхування інвестицій, подається у табл. 1.

Детально розглянемо названі вище види страхування фінансових ризиків, розпочавши зі страхування кредитів. У системі відносин між кредитором і позичальником кредит виконує роль їх спільного інтересу та надає право першому вимагати кредитні ресурси у попередньо визначеній сумі й обумовлений термін, а другого зобов'язує повернути позичені кошти повністю і вчасно. При невиконанні зобов'язань боржником кредитор загрожує фінансові збитки, які можуть бути об'єктом страхування з метою захисту його майнових інтересів. Із зазначеного випливає, що суть страхування кредитів зводиться до покриття фінансових збитків, які кредитор отримує через неплатоспроможність боржника [6, с. 197-198, 206-207].

На вітчизняному ринку страхових послуг можуть здійснюватися два види страхування кредитів: перший – добровільне страхування ризику непогашення кредитів, при якому банк, передаючи ризик страховику, виступає одночасно страхувальником і бенефіціаром; другий – добровільне страхування відповідальності позичальників за непогашення кредитів, за умовами якого боржник як страхувальник страхує отриманий кредит на користь кредитора [13].

Далі звернемося до іншого виду страхування фінансових ризиків – страхування гарантій (порук). Спершу зазначимо, що гарантія (порука), виконуючи роль забезпечення кредитного зобов'язання, сама виступає кредитним зобов'язанням, якому також притаманний ризик. Тому, зважаючи на свою ризикованість, гарантії (поруки) потребують страхового захисту.

По-іншому, до кредитно-гарантійно-страхових відносин страховик залучається у тих випадках, коли спершу боржник не виконує своїх зобов'язань, а потім – гарант. Тому при страхуванні гарантій страховим випадком вважається факт невиконання гарантом своїх зобов'язань, що може відбутися через: банкрутство гаранта; протиправні дії третіх осіб відносно гаранта; тимчасову неплатоспроможність гаранта, яка не є наслідком протиправних дій третіх осіб; страхові події на місці виконання зобов'язань гарантом.

Розкриваючи суть страхування гарантій, доцільно зазначити, що при ньому страхувальник зобов'язаний відшкодувати кредиторі збитки, які виникають у разі, коли дебітор не виконує передбаченого договором обов'язку здійснення оплати на користь свого кредитора. Саме у цьому визначенні мова йде про страхувальника, яким є гарант. Внесемо пояснення, що при страхуванні виданих гарантій страхувальниками можуть виступати як боржники, так і їх гаранті, а при страхуванні прийнятих гарантій – боржники або їх гаранті, або кредитори перших.

Додатково зазначимо, що страхуванню підлягають фінансові гарантії двох видів: 1) гарантії фінансових установ за наданими ними кредитами – іпотечними та банківськими; 2) гарантії суб'єктів господарювання, видані ними у формі власних боргових фінансових зобов'язань [6, с. 436-441].

Таблиця 1. Характеристика видів страхування фінансових ризиків за основними складовими

Складові характеристики	Страхування кредитів	Страхування відповідальності позичальника за непогашення кредиту	Страхування виданих гарантій (порук) та прийнятих гарантій	Страхування інвестицій
Предмет страхування	Майнові інтереси банку, які пов'язані з повним та своєчасним поверненням позичальником суми кредиту і відсотків за ним	Майнові інтереси позичальника, які пов'язані з відповідальністю перед кредитором у разі неповернення суми кредиту і відсотків за ним повністю та своєчасно	Майнові інтереси страхувальника, які пов'язані з виконанням боржником та/або гарантом (поручителем) своїх зобов'язань повністю і вчасно	Майнові інтереси суб'єкта господарювання, які пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням майном
Страховий випадок	Неповернення чи неповне повернення позичальником у визначений термін суми кредиту і відсотків за ним	Невиконання позичальником зобов'язань перед кредитором щодо повного та своєчасного повернення суми кредиту і відсотків за ним	Невиконання гарантом (поручителем) зобов'язань перед страхувальником повністю і вчасно	З його настанням суб'єкту господарювання не повертаються зроблені ним вкладення в об'єкти інвестування
Страхова сума	Не повинна перевищувати суми кредиту і відсотків за ним	Збігається із сумою кредиту і відсотками за ним	Знаходиться у межах суми зобов'язань гаранта (поручителя)	Дорівнює вкладенням суб'єкта господарювання в об'єкти інвестування
Страховий тариф	Встановлюється страховиком	Встановлюється страховиком	Встановлюється страховиком	Встановлюється страховиком
Страховий платіж	Розраховується згідно з тарифною ставкою	Розраховується згідно з тарифною ставкою	Розраховується згідно з тарифною ставкою	Розраховується згідно з тарифною ставкою
Страхове відшкодування	Визначається залежно від суми непогашеної заборгованості	Дорівнює сумі непогашеного позичальником кредиту і відсоткам за ним	Дорівнює розміру збитків страхувальника	Не може перевищувати розміру прямого збитку суб'єкта господарювання

**Складено автором на основі [13; 14; 15].*

Ще один вид страхування фінансових ризиків, який потребує уваги, – це страхування інвестицій. Його суть розглядають з таких позицій: по-перше, це страхування тих об'єктів, які були придбані (збудовані, змонтовані тощо) у процесі реалізації інвестиційного проекту; по-друге, це страхування ризику неповернення коштів, інвестованих третьою стороною у певний проект. Друга позиція базується на тому, що інвестиції можуть фінансуватися за рахунок позичених коштів. Також важливо наголосити, що страхування має здійснюватися під час інвестиційного процесу, тобто у ході фінансування (що передбачає спрямування кредитних ресурсів) та освоєння (яке зводиться, наприклад, до виконання будівельно-монтажних робіт) інвестицій.

Вчасно зазначити основний склад ризиків, які можуть виникнути у ході інвестиційного процесу, зокрема, це: часткова чи повна втрата інвестицій; недоодержання або недодержання запланованого доходу від здійснення інвестицій; банкрутство суб'єкта підприємницької діяльності – отримувача інвестицій; додаткові витрати при здійсненні інвестиційної діяльності та інші [6, с. 262, 265].

Висновки та перспективи подальших розвідок

За результатами обґрунтування теоретичних основ страхування фінансових ризиків, а також аналізу практики здійснення різних видів страхування фінансових ризиків суб'єкта господарювання можемо сформулювати такі висновки:

1. Серед дефініцій, сформульованих вітчизняними вченими, в яких розкривається суть страхування фінансових ризиків, виокремимо визначення, що відрізняється від інших: страхування фінансових ризиків спрямоване на відшкодування можливих втрат, які несе суб'єкт господарювання, коли не отримує очікуваної віддачі від реалізації застрахованих ним фінансових угод. При цьому зауважимо, що, як доводить наукова думка, такі втрати суб'єкта господарювання мають майновий характер і можуть проявлятися як дійсна шкода та втрачена користь.

2. Як відомо, на збитковість того чи іншого виду страхування вказує значення показника рівня страхових виплат. Результати аналізу свідчать про те, що страхування фінансових ризиків не можна вважати дуже збитковим видом страхування. Як підтвердження, наведемо наступні дані: рівень валових страхових виплат, як і чистих, був найменшим у 2013-2014 рр. (у середньому 2,0 % і 3,0 % відповідно); у 2012 р. та 2016 р. значення цих показників дорівнювали у середньому, відповідно, 26,0 % і 31,0 %; найбільший рівень валових та чистих страхових виплат спостерігався у 2015 р. (39,0 % і 58,0 % відповідно).

3. На вітчизняному ринку страхових послуг поширена практика здійснення страхування різних видів фінансових ризиків суб'єкта господарювання. Кожен різновид страхування фінансових ризиків переслідує свою мету, обумовлену його предметом. Так страхування кредитів спрямоване на захист майнових інтересів банку, пов'язаних з повним та своєчасним поверненням позичальником суми кредиту і відсотків за ним (натомість, при страхуванні відповідальності позичальника за непогашення кредиту забезпечується захист його майнових інтересів, але на користь кредитора); страхування виданих гарантій та прийнятих гарантій – на захист майнових інтересів страхувальника, які пов'язані з виконанням боржником та/або гарантом своїх зобов'язань повністю і вчасно; страхування інвестицій – на захист майнових інтересів суб'єкта господарювання, що стосуються володіння, користування і розпорядження майном.

Насамкінець зазначимо, що досліджувана нами проблематика страхування фінансових ризиків суб'єкта господарювання є доволі широкою. Її масштабність обумовлена тим, що на практиці, крім страхування кредитів, страхування гарантій та страхування інвестицій, здійснюється багато інших видів страхування фінансових ризиків. Усі вони важливі з огляду на те, що в умовах посиленої ризикованості зовнішнього та внутрішнього середовища забезпечують захист майнових інтересів суб'єкта господарювання у разі настання різних страхових випадків. Зважаючи на це, проблематика страхування фінансових ризиків суб'єкта господарювання потребує подальшого дослідження за іншими напрямками, щоб забезпечити її вивчення повністю.

Список літератури

1. Хорін, Л. Страхування фінансових ризиків: хто не ризикує, той не ... [Текст] / Л. Хорін // Бухгалтерія. – 2005. – № 37 (660). – С. 59-63.
2. Бабак, О. Фінансові ризики та основні методи їх нейтралізації [Текст] / О. Бабак // Вісник УАБС. – 2010. – № 6 (23). – С. 71-78.
3. Пузирьова, П. В. Базові методи нейтралізації фінансових ризиків у підприємницькій діяльності [Текст] / П. В. Пузирьова // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 5 (107). – С. 143-149.
4. Бланк, И. А. Управление финансовыми рисками [Текст] / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2005. – 600 с.
5. Павлова, О. М. Фінансові ризики: страхування та управління ними [Текст] / О. М. Павлова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 5. – С. 917-922.
6. Клапків, М. С. Страхування фінансових ризиків: монографія [Текст] / М. С. Клапків. – Тернопіль: Економічна думка, Карт-бланш, 2002. – 570 с.
7. Підсумки діяльності страхових компаній за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/SK_IV_kv_%202012.pdf.
8. Підсумки діяльності страхових компаній за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/sk_%202013.pdf.
9. Підсумки діяльності страхових компаній за 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/files/file00552.pdf>.
10. Підсумки діяльності страхових компаній за 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/files/file00565.pdf>.
11. Підсумки діяльності страхових компаній за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/files/file00602.pdf>.
12. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80/page>.

-
13. Правила добровільного страхування кредитів (у тому числі відповідальності позичальника за непогашення кредиту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pzu.com.ua/about/docs/pravyla%20strakhuvannya.html>.
 14. Правила добровільного страхування виданих гарантій (порук) та прийнятих гарантій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pzu.com.ua/about/docs/pravyla%20strakhuvannya.html>.
 15. Правила добровільного страхування інвестицій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pzu.com.ua/about/docs/pravyla%20strakhuvannya.html>.

References

1. Khorin, L. (2005). Strakhuvannia finansovykh ryzykiv: khto ne ryzykuie, toi ne ... [Insurance of financial risks: who does not risk, that does not...]. *Bukhhalteriiia – Accounting*, 37 (660), 59-63 [in Ukrainian].
2. Babak, O. (2010). Finansovi ryzyky ta osnovni metody yikh neutralizatsii [Financial risks and basic methods of their neutralization]. *Visnyk UABS – UABB*, 6 (23), 71-78 [in Ukrainian].
3. Puzyrova, P. V. (2010). Bazovi metody neutralizatsii finansovykh ryzykiv u pidpriemnytskii diialnosti [Basic methods of neutralizing financial risks in entrepreneurial activity]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual Problems of Economics*, 5 (107), 143-149 [in Ukrainian].
4. Blank, I. A. (2005). *Upravlenie finansovymi riskami [Financial Risk Management]*. Kyiv: Nika-Tsentr [in Russian].
5. Pavlova, O. M. (2015). Finansovi ryzyky: strakhuvannia ta upravlinnia nymy [Financial risks: insurance and managing them]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and national problems of the economy*, 5, 917-922 [in Ukrainian].
6. Klapkiv, M. S. (2002). *Strakhuvannia finansovykh ryzykiv [Insurance of financial risks]*. Ternopil: Ekonomichna dumka, Kart-blansh [in Ukrainian].
7. *Pidsumky diialnosti strakhovykh kompanii za 2012 rik* [The Results of Activity of Insurance Companies in 2012]. nfp.gov.ua. Retrieved from http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/SK_IV_kv_%202012.pdf [in Ukrainian].
8. *Pidsumky diialnosti strakhovykh kompanii za 2013 rik* [The Results of Activity of Insurance Companies in 2013]. nfp.gov.ua. Retrieved from http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/sk_%202013.pdf [in Ukrainian].
9. *Pidsumky diialnosti strakhovykh kompanii za 2014 rik* [The Results of Activity of Insurance Companies in 2014]. forinsurer.com. Retrieved from <http://forinsurer.com/files/file00552.pdf> [in Ukrainian].
10. *Pidsumky diialnosti strakhovykh kompanii za 2015 rik* [The Results of Activity of Insurance Companies in 2015]. forinsurer.com. Retrieved from <https://forinsurer.com/files/file00565.pdf> [in Ukrainian].
11. *Pidsumky diialnosti strakhovykh kompanii za 2016 rik* [The Results of Activity of Insurance Companies in 2016]. forinsurer.com. Retrieved from <https://forinsurer.com/files/file00602.pdf> [in Ukrainian].
12. *Zakon Ukrainy «Pro strakhuvannia»*: vid 07.03.1996 r. № 85/96-VR [Law of Ukraine on Insurance from March 7 1996, № 85/96-VR]. zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80/page> [in Ukrainian].
13. *Pravyla dobrovilnoho strakhuvannia kredytiv* (u tomu chysli vidpovidalnosti pozychalnyka za nepohashennia kredytu [Rules of voluntary of credit insurance (including liability of the borrower for non-repayment credit)]. www.pzu.com.ua. Retrieved from <https://www.pzu.com.ua/about/docs/pravyla%20strakhuvannya.html> [in Ukrainian].
14. *Pravyla dobrovilnoho strakhuvannia vydanykh harantii (poruk) ta pryiniatykh harantii* [Rules of voluntary insurance of provided guarantees (sureties) and accepted guarantees]. www.pzu.com.ua. Retrieved from <https://www.pzu.com.ua/about/docs/pravyla%20strakhuvannya.html> [in Ukrainian].
15. *Pravyla dobrovilnoho strakhuvannia investytsii* [Rules of voluntary insurance of investments]. www.pzu.com.ua. Retrieved from <https://www.pzu.com.ua/about/docs/pravyla%20strakhuvannya.html> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 20.10.2017 р.